

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0823U100796

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-10-2023

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Очеретяний Владислав Віталійович

2. Vladyslav V. Ocheretianyi

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Історія та археологія

Дата захисту: 22-11-2023

Спеціальність за освітою: Історія та археологія; Менеджмент

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Сектор науки: Не застосовується

III. Відомості про дисертацію

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ID 2480

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03.19.21

Тема дисертації:

1. Перманентні зернові кризи в українському селі в роки непу (1921–1929 рр.)
2. Permanent grain crises in the Ukrainian countryside during the NEP years (1921–1929)

Реферат:

1. У дисертації на основі критичного аналізу історичних джерел, здобутків історіографії, сучасної методології історичної науки прослідковано радянську політику в сільському господарстві в умовах непу, показано методи і принципи її здійснення в окремих секторах сільського господарства і насамперед у зерновиробництві. Актуальність дослідження. Актуалізовано увагу на тому, що нагальною є потреба в уважному та неупередженому вивченні вітчизняного історичного досвіду, зокрема періоду непу як одного з найбільш знакових в історії України ХХ ст., який був наповнений значним потенціалом, проте не зміг повною мірою себе проявити внаслідок бруталного й економічно невиправданого втручання командно-

адміністративної системи радянського режиму в функціонування господарсько-економічного життя. Проблематика дослідження має наукове, теоретико-методологічне і практичне значення для відтворення низки актуальних проблем у рільництві як у базовій галузі сільського господарства, і насамперед головній його складовій – зерновиробництві. Навіть у період найбільшого розквіту непу, коли реальна практика продемонструвала успіхи в зерновиробництві як основній статті доходів селянських господарств, що сприяло вже на середину 1920-х рр. їх економічному зміцненню, радянська соціально- економічна політика робила ряд непослідовних, алогічних, неконструктивних кроків, результатом чого стала руйнація традиційних селянських устоїв, нівелювання мотивації українського селянина до сільськогосподарської праці в цілому і до вирощування зернової продукції зокрема. В першому розділі проведено аналіз ступеня наукової розробки проблеми в історіографії, результати якого свідчать про те, що обрана тема не була обділена увагою науковців. Встановлено, що, попри широкий спектр теоретичних напрацювань і розширення діапазону конкретно-історичних досліджень, питання, пов'язані з впливом суспільно-політичних та соціально-економічних процесів на українське зерновиробництво в досліджуваній період, практично не виокремлюються із загального руслу досліджень як історії українського доколгоспного села, селянства, так і аграрних відносин. Джерельна база є достатньо репрезентованою для реалізації поставлених у дисертації завдань. В основу дослідження покладено різноманітні історичні джерела, ретельне й критичне опрацювання яких сприяло об'єктивному і достовірному висвітленню суті перманентної кризи українського зерновиробництва, причин її виникнення і деструктивних наслідків, спричинених згубністю командно-адміністративних методів керівництва в аграрному секторі, невідповідністю між декларативними заявами політичного керівництва і реаліями його ж фінансово- економічної політики. Творче застосування наукових принципів та методологічних підходів сприяло забезпеченню сутності логіки перебігу неоднозначних і різнобарвних суспільно-політичних та соціально- економічних процесів у період, що досліджується. В другому розділі з'ясовано стан сільського господарства України в роки військових лихоліть 1914–1921 рр., їх деструктивний вплив на основні виробничо-економічні елементи рільництва та зерновиробництва. Констатовано, що за роки імперіалістичної війни українське сільське господарство було суттєво поруйноване внаслідок значних втрат робочої сили, виснаженості трудових ресурсів села, конфіскації тяглової сили як основної рушійної сили землеробства, критичного зменшення постачання сільськогосподарського інвентарю. З'ясовано, що суспільно-політичні та соціально-економічні катаклізми, спричинені імперіалістичною війною, призвели до зниження товарності селянських господарств, відповідно – й до скорочення об'ємів товарного хліба, і як наслідок – обумовили кризу хлібного ринку. Визначено, що в роки української революції 1917–1921 рр. всі політичні формації намагались вирішити аграрне питання – кожна по- своєму. Селянський фактор став одним із ключових чинників революційної доби, і спробами владнати земельне питання різні політичні режими прагнули «перетягти» на свій бік масове українське селянство, яке складало левову частку збройних формувань політичних таборів різного ґатунку. Доведено, що на стан зерновиробництва в Україні катастрофічно вплинули шаленства радянського режиму, більшовицькі експерименти в сільському господарстві, спроби впровадження утопічної ідеї негайного стрибка до соціалізму в землеробстві, політика воєнного комунізму, продовольча розкладка. Обґрунтовано твердження щодо того, що запровадження більшовицької аграрної воєнно-комуністичної доктрини мало руйнівні наслідки для сільського господарства і насамперед зерновиробництва.

2. The dissertation, based on a critical analysis of historical sources, achievements of historiography, modern methodology of historical science, traces the Soviet policy in agriculture in the conditions of the NEP, shows the methods and principles of its implementation in certain sectors of agriculture and, first of all, in grain production. Relevance of research. Attention has been updated to the fact that there is an urgent need for a careful and unbiased study of the national historical experience, in particular the NEP period as one of the most significant in the history of Ukraine of the 20th century, which was filled with significant potential, but could not fully manifest itself due to brutal and economically unjustified interference of the command-administrative system of the Soviet regime in the functioning of economic life. The issues of the research have scientific, theoretical, methodological and practical significance for the reproduction of a number of current problems in agriculture as a basic branch of

agriculture, and first of all its main component – grain production. Even in the period of the greatest prosperity of the NEP, when real practice demonstrated success in grain production as the main income item of peasant farms, which contributed to their economic strengthening already in the mid- 1920s, the Soviet socio-economic policy took a number of inconsistent, illogical, non-constructive steps, as a result what happened was the destruction of traditional peasant foundations, the leveling of the Ukrainian peasant's motivation for agricultural work in general and for the cultivation of grain products in particular. In the first chapter, an analysis of the degree of scientific development of the problem in historiography was carried out, the results of which indicate that the chosen topic was not deprived of the attention of scientists. It has been established that, despite a wide range of theoretical developments and the expansion of the range of specific historical research, issues related to the impact of socio-political and socio-economic processes on Ukrainian grain production in the studied period are practically not separated from the general stream of research as the history of Ukrainian pre-collective farming villages, peasantry, and agrarian relations. The source base is sufficiently representative for the implementation of the tasks set in the dissertation. The research is based on various historical sources, the careful and critical study of which contributed to the objective and reliable coverage of the essence of the permanent crisis of Ukrainian grain production, the causes of its occurrence and the destructive consequences caused by the pernicious command-administrative methods of leadership in the agricultural sector, the discrepancy between the declarative statements of the political leadership and the realities of his financial and economic policy. The creative application of scientific principles and methodological approaches contributed to ensuring the essence of the logic of the course of ambiguous and colorful socio-political and socio-economic processes in the period under study. In the second chapter, the state of Ukraine's agriculture during the years of military troubles of 1914–1921, their destructive impact on the main production and economic elements of agriculture and grain production is clarified. It was established that during the years of the imperialist war, Ukrainian agriculture was significantly destroyed as a result of significant losses of labor force, depletion of rural labor resources, confiscation of traction power as the main driving force of agriculture, and a critical decrease in the supply of agricultural equipment. It has been found that the socio-political and socio-economic cataclysms caused by the imperialist war led to a decrease in the marketability of peasant farms, respectively – to a reduction in the volume of marketable bread, and as a result – caused a crisis in the bread market. It was determined that during the Ukrainian revolution of 1917–1921, all political formations tried to solve the agrarian issue – each in its own way. The peasant factor became one of the key factors of the revolutionary era, and by trying to solve the land issue, various political regimes sought to "pull" the mass Ukrainian peasantry to their side, which made up the lion's share of the armed formations of various political camps. It is proven that the state of grain production in Ukraine was catastrophically affected by the frenzies of the Soviet regime, Bolshevik experiments in agriculture, attempts to implement the utopian idea of an immediate jump to socialism in agriculture, the policy of war communism, and food distribution. The assertion that the introduction of the Bolshevik agrarian military-communist doctrine had devastating consequences for agriculture and, above all, grain production, is substantiated.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Очеретяний В.В. Господарсько-економічне становище селянського рільництва України в перші роки непу // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Том 32 (71). № 3. 2021. С. 124 – 129
- 2. Лазуренко В.М., Очеретяний В.В. Селянське зерновиробництво в УСРР у другій половині 1920-х рр.: проблема державного диктату // Український історичний журнал. 2022. Число 5. С. – 130 – 138. (Особистий внесок В.В. Очеретяного – постановка проблеми, яка полягає у висвітленні успіхів українських селянських господарств в зерновиробництві другої половини 1920-х рр.; підбір інформації та виклад основного матеріалу).
- 3. Лазуренко В.М., Очеретяний В.В. Агрокультурна робота сільськогосподарської кооперації в роки НЕПу щодо підвищення врожайності селянських посівів зернових культур // Соціум. Документ. Комунікація. Society. Document. Communication. 2022. Випуск 14. С. 49 – 64. (Особистий внесок В.В. Очеретяного – постановка проблеми, яка полягає у з'ясуванні напрямків агрокультурної роботи сільськогосподарської кооперації в роки непу щодо підвищення врожайності селянських посівів зернових культур; підбір інформації та виклад основного матеріалу).
- 4. Очеретяний В.В. Безпартійні селянські конференції як спроба спротиву тоталітаризму в українському селі другої половини 20-х рр. XX ст. // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. Число 26. – Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 139 – 145.
- 5. Очеретяний В.В. Діяльність сільськогосподарської кооперації у контексті протидії дезорганізації господарсько-економічних відносин в українському селі (друга половина 20-х рр. XX ст.) // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. Том 34 (73). № 1. 2023. С. 122 – 127.
- 6. Лазуренко В.М., Очеретяний В.В. Вплив суспільно- політичних та соціально-економічних процесів на українське зерновиробництво на початку НЕПу // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми правової системи України» : 10 грудня 2021 р. [Електронний ресурс] ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2021. С. 77 – 80 (Особистий внесок В.В. Очеретяного – постановка проблеми, яка полягає у аналізі стану українського зерновиробництва в перші роки нової економічної політики та впливу на нього суспільно-політичних та соціально-економічних процесів; підбір інформації та виклад основного матеріалу)
- 7. Очеретяний В.В. Українське село доби непу (1921 – 1929 рр.) у наукових доробках сучасних дослідників Черкащини // Актуальні питання розвитку суспільних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково- практичної конференції (м. Дніпро, 11-12 грудня 2020 р.). Дніпро: НО «Відкрите суспільство», 2020. С. 8 – 13.
- 8. Очеретяний В.В., Лазуренко В.М. Аналіз проблеми українського зерновиробництва в роки непу: радянська історіографія // Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці. Випуск 22. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. С. 87 – 93. (Особистий внесок В.В. Очеретяного – постановка проблеми, яка полягає у аналізі проблеми українського зерновиробництва в роки непу у розрізі аналізу історіографії радянського періоду; підбір інформації).
- 9. Очеретяний В.В. Проблеми зернових криз в українському доколгоспному селі: історіографія доби незалежності // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурно-історична спадщина України: перспективи дослідження та традиції збереження» (з міжнародною участю) (м. Черкаси, ЧДТУ, 20 – 21 жовтня 2022 р.) ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : видавець Гордієнко Є. І., 2022. С. 262 – 271.
- 10. Очеретяний В.В. Стабільність закупівельних цін на зерно для українського селянина – один з пріоритетних напрямків кооперативної роботи на селі в роки непу // Місце суспільних наук у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: Матеріали міжнародної науково- практичної конференції (м. Київ, Україна, 17-18 грудня 2021 року). Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2021. С. 11 – 14.

- 11. Очеретяний В.В. Роль української сільськогосподарської кооперації у відродженні зерновиробництва у перші роки непу // Scientific research, findings, and developments in technology in modern science: Proceedings of the International Scientific Conference (April 1 – 2, 2022). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. S. 1 – 6.
- 12. Очеретяний В.В. Ідеї створення селянських спілок в роки непу як консолідація селянства задля підняття його авторитету як масової соціальної верстви // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми правової системи України» : 12-13 грудня 2022 р. [Електронний ресурс] ; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2022. – С. 48 – 52.
- 13. Очеретяний В.В. Вплив «Великої війни» на українське зерновиробництво // *Pomiędzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. NR 4 (7). 2022. – S. 217 – 226.

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0121U111013

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лазуренко Валентин Миколайович

2. Valentyn M. Lazurenko

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3441-4485

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Черкаський державний технологічний університет

Код за ЄДРПОУ: 05390336

Місцезнаходження: бульвар Шевченка, буд. 460, Черкаси, Черкаський р-н., 18006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зленко Алла Миколаївна

2. Alla M. Zlenko

Кваліфікація: к.і.н., доц., 07.00.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5586-3984

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Священко Зінаїда Василівна
2. Zinaida V. Sviashchenko

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5845-3115

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Код за ЄДРПОУ: 02125639

Місцезнаходження: вул. Садова, буд. 2, Умань, Уманський р-н., 20300, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Котляр Юрій Вадимович
2. Yurii V. Kotliar

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Код за ЄДРПОУ: 23623471

Місцезнаходження: вул. 68 Десантників, буд. 10, Миколаїв, Миколаївський р-н., 54003, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коцур Віктор Петрович

2. Viktor P. Kotsur

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.06

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4968-4813

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Хмельницька Людмила Василівна

2. Liudmyla V. Khmelnytska

Кваліфікація: к. і. н., доц., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2482-4322

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Молоткіна Валентина Костянтинівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Молоткіна Валентина Костянтинівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Сіропол Володимир Олександрович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна